

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพของจังหวัดสมุทรปราการในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจในระดับโลกและระดับภูมิภาค
2. การรวมกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
3. แนวคิดการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน
4. การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผลกระทบต่อไทย
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจในระดับโลกและระดับภูมิภาค

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แนวคิดที่พยายามอธิบายถึงที่มาของการเปลี่ยนแปลงในด้านการแข่งขันทางการค้าที่นำไปสู่ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางและยอมรับทั่วโลก เริ่มตั้งแต่อดัม สมิท (Adam Smith.1790:135-245) หรือเมื่อประมาณ 230 ปีที่ผ่านมา ที่อธิบายทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเกิดจากลัทธิเสรีนิยมและการเสริมสร้างความมั่งคั่งแห่งชาติ (The Wealth of Nation) โดยกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในระบบเศรษฐกิจที่เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างความชำนาญเฉพาะอย่างและการแบ่งงานกันทำ รวมทั้งการเข้าสู่จุดสมดุลทางเศรษฐกิจภายใต้การแข่งขันสมัยใหม่ จอห์น เมนาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes.1946:87-90) เผยแพร่ทฤษฎีการจ้างงาน ดอกเบี้ย และการเงิน เป็นการศึกษาว่าด้วยการลงทุนจากภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงการบริโภคและการส่งออกที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในรายได้ประชาชาติ หรือผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ เป็นแนวคิดเศรษฐศาสตร์มหภาคสมัยใหม่ (Modern Macroeconomics) ซึ่งได้กลายเป็นรากฐานสำคัญต่อการกำหนดนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในยุคต่อมา ขณะเดียวกัน พัฒนาการทางด้านสังคมก็เปลี่ยนแปลงตามแนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์โดยก้าวเข้าสู่สังคมที่มีความทันสมัย เป็นสังคมที่เปลี่ยนแปลงในหลายด้านจากระบบการผลิตภาคเกษตรกรรมขนาดเล็กหรือครัวเรือนเป็นการผลิตขนาดใหญ่ การดำรงชีวิตเปลี่ยนจากความเรียบง่ายมาเป็นสังคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เกิดระบบอุตสาหกรรมที่ทันสมัย มีสังคมเมืองเข้ามาแทนที่ สังคมเปลี่ยนแปลงจากระบบง่ายๆ ไม่เป็นทางการมาเป็นแบบทางการ สังคมชนชั้นชนบทเปลี่ยนแปลงสู่สังคมของชนชั้นกลางและผู้ประกอบการ และสังคมแบบเรียบง่ายเปลี่ยนเป็นสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น แนวคิดทฤษฎีที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการศึกษาระบบเศรษฐกิจโลก ได้แก่ ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจ ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ ทฤษฎีรวมกลุ่มการค้า ทฤษฎีการค้าเสรี จนมาถึงยุคเสรีทางการค้าและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นักวิชาการที่มีชื่อเสียงได้แก่ ไมเคิล อี พอร์เตอร์ (Michael Eugene Porter) ที่ได้เสนอทฤษฎีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของชาติ เป็นการมองเศรษฐกิจทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาค

ความเจริญก้าวหน้าของประเทศต่างๆ มักจะมีปัจจัยสำคัญอันเกิดจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติ และความอยู่ดีกินดีของประชาชน ขณะเดียวกัน สังคมโลกต้องเผชิญกับความท้าทายอันเนื่องมาจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและการถดถอยทางเศรษฐกิจทำให้ภาวะเศรษฐกิจโดยทั่วไปเกิดการหยุดชะงัก ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์เมื่อปีพ.ศ.2513 (ค.ศ. 1970) ลักษณะการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ที่ผ่านมามีรูปแบบทั้งระบบเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์ ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม และเศรษฐกิจแบบเสรี ตลอดจนถึงยุคของแนวคิดและทฤษฎีการรวมกลุ่มทางการค้า (Trade Integration Theory) โดยเชื่อว่าการรวมกลุ่มทำให้เกิดการขยายตัวทางการผลิตและการค้า มีการให้สิทธิพิเศษลดหย่อนทางการค้าหรือลดข้อกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิกในแต่ละกลุ่ม สำหรับประเทศนอกกลุ่มก็ยังคงใช้มาตรการทางการค้าเหมือนเดิม ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบของการรวมกลุ่มประเทศในลักษณะต่าง ๆ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับประเทศตนและกลุ่มประเทศสมาชิก ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าแต่ละประเทศไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยวอีกต่อไป ต้องมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความมั่นใจร่วมกันในอันที่จะเป็นพลังถ่วงดุลหรือต่อรองทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่น โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจที่มีพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ เพื่อลดจุดอ่อนหรือช่องว่างของประเทศตนให้น้อยลงและเพื่อพึ่งพาประเทศสมาชิก รวมทั้งการอาศัยแหล่งวัตถุดิบ ตลาด และฐานการผลิต การสร้างความได้เปรียบในเชิงของการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ คือการที่ประเทศจำนวนมากกว่า 1 ประเทศขึ้นไปมารวมกันอย่างเป็นทางการ เพื่อร่วมมือหรือรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สำหรับประเภทของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมีหลายลักษณะ ได้แก่ เขตการค้าเสรี (การยกเลิกภาษีนำเข้าและข้อจำกัดทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิก) สหภาพศุลกากร (การกำหนดอัตราภาษีนำเข้าในอัตราเดียวกันระหว่างสมาชิก ซึ่งจะมีผลต่อประเทศที่มิใช่สมาชิก) ตลาดร่วม คือ การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงินทุน เทคโนโลยี และแรงงานระหว่างสมาชิกได้ และสหภาพเศรษฐกิจ คือ การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างสมาชิกได้อย่างเสรี มีการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวมระหว่างประเทศสมาชิก และการใช้เงินตราสกุลเดียวกัน

2.2 การรวมกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นแนวโน้มสำคัญของการพัฒนาการทางเศรษฐกิจโลก ในปัจจุบันการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา โดยจากข้อมูลองค์การการค้าโลก ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) พบว่า มีการรวมกลุ่มในภูมิภาคต่างๆ ที่ได้แจ้งกับองค์การการค้าโลกสูงถึง 511 กลุ่ม สำหรับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ปรากฏเด่นชัดเมื่อปี พ.ศ. 2519 (ค.ศ. 1976) เมื่อประเทศต่างๆ จัดให้มีการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งแรก และผู้นำประเทศสมาชิกได้ลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความสมานฉันท์ของอาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) ขึ้น ได้แก่ การจัดทำ ASEAN Preferential Trading Arrangement (PTA) ในปีพ.ศ. 2520 การลงนามความตกลงความร่วมมือด้านการสำรองอาหารของอาเซียน (ASEAN Food Security Reserve) โครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมของอาเซียน ในภูมิภาค เช่น โครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน (ASEAN Industrial Projects) โครงการความเกื้อกูลด้านอุตสาหกรรม (ASEAN Industrial Complementation) เป็นต้น

กลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้พัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจครั้งสำคัญได้แก่ การประกาศจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ในปีพ.ศ. 2535 (ค.ศ. 1992) นับเป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนในระยะเวลาต่อมาถึงปัจจุบัน โดยมีการจัดตั้ง คณะมนตรีเขตการค้าเสรีอาเซียนหรืออาฟตา (AFTA Council) ภายใต้ความตกลงว่าด้วยการใช้อัตราภาษี พิเศษที่เท่ากันสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน (Agreement of the Common Effective Preferential Tariff Scheme for the ASEAN) เพื่อรับผิดชอบการดำเนินงานเขตการค้าเสรีอาเซียน มีการยกเลิก อุปสรรคทางการค้าทั้งในด้านภาษี และมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีระหว่างกัน ปัจจุบันการดำเนินงานอาฟตา มีความคืบหน้าอย่างต่อเนื่อง อัตราภาษีสินค้าส่วนใหญ่ของประเทศสมาชิกเดิม 6 ประเทศ (ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์และบรูไน) ได้ลดมาอยู่ที่ร้อยละ 0-5 แล้วตั้งแต่ปีพ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) โดยในปีพ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) ประเทศอาเซียนเดิมได้ปรับลดภาษีสินค้าจำนวนร้อยละ 80 ของสินค้าใน บัญชีลดภาษีเป็น 0% แล้วโดยสินค้าในบัญชีลดภาษีของไทยมีทั้งสิ้น 8,300 รายการ และรายการที่ ลด ภาษีเป็น 0% แล้วมี 6,643 รายการ ภายในปีพ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) สำหรับประเทศอาเซียนใหม่ 4 ประเทศ (กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ เวียดนาม หรือ (CMLV) มีการกำหนดการลดภาษีศุลกากรแตกต่างกัน ออกไป โดยเวียดนามลดภาษีเหลือร้อยละ 0-5 ในปีพ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) ลาวและเมียนมาร์ใน ปีพ.ศ. 2551 (ค.ศ. 2008) และกัมพูชาภายในปีพ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) และทั้ง 4 ประเทศ จะต้องยกเลิกภาษี ศุลกากรสำหรับสินค้าทุกรายการให้แล้วเสร็จภายในปีพ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) โดยมีความยืดหยุ่นในสินค้าบาง รายการได้จนถึงปีพ.ศ. 2561 (ค.ศ. 2018) ที่ผ่านมามีการจัดตั้งอาฟตาได้ก่อให้เกิดการขยายตัวทางการค้า ภายในภูมิภาคอย่างมาก มูลค่าการค้าในปีพ.ศ. 2536 (ค.ศ. 1993) ที่มีมูลค่า 82,444 ล้านดอลลาร์สหรัฐได้ เพิ่มขึ้นเป็น 250,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปีพ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006)

การรวมกลุ่มอาเซียนยังได้ขยายความร่วมมือไปสู่การเปิดเสรีการค้าการบริการโดยจัดทำและลงนาม ยอมรับ “กรอบความตกลงว่าด้วยบริการของอาเซียน” (ASEAN Framework Agreement on Service: AFAS) เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2538 (ค.ศ. 1995) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายความร่วมมือในการค้าการ บริการบางสาขาที่ช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้สมาชิกอาเซียนมากขึ้น ลดอุปสรรคการค้าบริการ ระหว่างสมาชิก เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเป็นผู้ให้บริการในภูมิภาคและให้มีการเปิดตลาดการค้า บริการที่ลึกและกว้างภายใต้กรอบ WTO เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเปิดตลาดทุกสาขาบริการใน ปีพ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ในปีพ.ศ. 2541 (ค.ศ. 1998) อาเซียนได้ลงนามกรอบความตกลงว่าด้วยเขตการ ลงทุนอาเซียน (Framework Agreement on the ASEAN Investment Area : AIA) เพื่อเปิดเสรีลงทุนใน ธุรกิจที่ไม่ใช่ภาคบริการ 5 สาขา คือ การผลิต เกษตร ประมง ป่าไม้ เหมืองแร่ และธุรกิจบริการเฉพาะที่ เกี่ยวเนื่องกับ 5 ภาค แต่ไม่รวมการลงทุนในหลักทรัพย์ (Portfolio Investment) โดยประเทศอาเซียนเดิม 6 ประเทศมีเป้าหมายการเปิดเสรีการลงทุนและให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติแก่นักลงทุนอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) และสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียน CMLV ภายในปีพ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอาเซียนจะได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคโดยการจัดทำ เขตการค้าเสรีอาเซียนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 (ค.ศ. 1992) ซึ่งส่งผลให้เกิดโอกาสและประโยชน์ทางการพัฒนา ในระดับหนึ่ง แต่บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกและภูมิภาคได้ผลักดันให้อาเซียนตระหนักถึงความสำคัญและ ของความร่วมมือไปสู่ก้าวประวัติศาสตร์ คือ การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปีพ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)

2.3 ประชาคมอาเซียน

อาเซียน หรือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations – ASEAN) ก่อตั้งขึ้นตามปฏิญญากรุงเทพฯ ลงนามโดยรัฐมนตรีของ 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 (ค.ศ. 1967) ณ วังสราญรมย์ กระทรวงการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร จากประเทศสมาชิกเริ่มแรก 5 ประเทศ บรูไน ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2527 (ค.ศ. 1984) เวียดนามได้เข้าร่วมเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 (ค.ศ. 1995) ลาวและพม่าเข้าร่วมเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และกัมพูชาเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999) รวมเป็น 10 ประเทศ มีประชากรรวมทั้งสิ้นประมาณ 590 ล้านคน มีพื้นที่โดยรวม 4.5 ล้านตารางกิโลเมตร ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติประมาณ 1,100 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ และมูลค่าการค้าประมาณ 1.5 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009)

ในโอกาสครบรอบ 30 ปีของการก่อตั้งอาเซียนเมื่อปี 2540 (ค.ศ. 1997) ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้ร่วมประกาศ “วิสัยทัศน์อาเซียน 2020” (ASEAN Vision 2020) ในการประชุม ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เมื่อเดือนธันวาคม 2540 (ค.ศ. 1997) โดยมีเป้าหมาย 4 ประการ คือ

- 1) วงสมานฉันท์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (A Concert of Southeast Asian Nations)
- 2) หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาอย่างมีพลวัต (A Partnership in Dynamic Development)
- 3) มุ่งปฏิสัมพันธ์กับประเทศภายนอก (An Outward-Looking ASEAN) และ
- 4) ชุมชนแห่งสังคมที่เอื้ออาทร (A Community of Caring Societies)

ต่อมาได้มีการลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน (Declaration of ASEAN Concord หรือ Bali Concord) เพื่อจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) ในการประชุมผู้นำอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 9 เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) ที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งนับเป็นการปรับตัวและพัฒนาของอาเซียนครั้งสำคัญ

ปฏิญญาอาเซียน (The ASEAN Declaration) ได้ระบุไว้ว่า เป้าหมายและจุดประสงค์หลักของการรวมตัวของอาเซียนคือ

1) เร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางสังคมและการพัฒนาวัฒนธรรมในภูมิภาค และ

2) ส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค โดยการเคารพหลักความยุติธรรมและหลักนิติธรรม ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาค ตลอดจนยึดมั่นในหลักการแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ วัตถุประสงค์หลักที่กำหนดไว้ในปฏิญญาอาเซียน มี 7 ประการ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรม
- 2) ส่งเสริมการมีเสถียรภาพ สันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค
- 3) ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิชาการ วิทยาศาสตร์ และด้านการบริหาร
- 4) ส่งเสริมความร่วมมือซึ่งกันและกันในการฝึกอบรมและการวิจัย
- 5) ส่งเสริมความร่วมมือในด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม การค้า การคมนาคม การสื่อสาร

และปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิต

- 6) ส่งเสริมการมีหลักสูตรการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- 7) ส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรระดับภูมิภาคและองค์กรระหว่างประเทศ

การที่อาเซียนจะต้องปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ในการประชุมสุดยอดอาเซียน

ครั้งที่ 13 ณ ประเทศสิงคโปร์ เมื่อ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) ผู้นำรัฐบาลสมาชิกอาเซียนได้ให้การรับรองกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เพื่อปรับปรุงการทำงานของอาเซียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งมีกรอบในการทำงานที่ชัดเจนและสามารถปรับตัวตามสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคง กฎบัตรอาเซียนเปรียบเสมือนธรรมนูญที่วางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กร จัดระบบการทำงานและบริหารกลไกความร่วมมือระหว่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนภายในปีพ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) นอกจากนี้ที่ประชุมได้ลงนามในคำประกาศร่วม แผนงานการจัดตั้งประชาคมอาเซียน เพื่อใช้กำหนดทิศทางและแผนงานด้านเศรษฐกิจในการรวมประเทศสมาชิกอาเซียนให้มีตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน มีการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี

2.3.1 เหตุผลและความจำเป็นในการจัดตั้งประชาคมอาเซียน

ความจำเป็นของการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเกิดขึ้นจากความพยายามของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จะผนึกกำลังเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจร่วมกันในบรรดาประเทศสมาชิก สร้างตลาดใหม่ในภูมิภาคที่มีศักยภาพ เป็นฐานการผลิตและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนรองรับความเปลี่ยนแปลงและลดความเสี่ยงจากความผันผวนและทันกับกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจโลก ทำให้ประเทศสมาชิกต้องเร่งแสดงบทบาทของการรวมกลุ่มที่มีความมั่นคงและแน่นแฟ้นมากขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสการแข่งขันทางการค้าและการแข่งขันที่มีความรุนแรงมากขึ้น

แนวทางการพัฒนา 3เสาหลักของประชาคมอาเซียน

การจัดตั้งประชาคมอาเซียนสนับสนุนการรวมตัวและความร่วมมืออย่างรอบด้าน ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ประกอบด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่

แผนภาพที่ 2-1 เสาหลักของประชาคมอาเซียน

ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community)		
ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political – Security Community : APSC)	ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC)	ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน(ASEAN Socio – Cultural Community: ASCC)

ที่มา : สำนักงานอาเซียน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2554)

เสาหลักที่หนึ่ง ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political Security Community: APSC) มีเป้าหมายเพื่อให้อาเซียนเป็นสังคมที่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีเสถียรภาพ สันติภาพ และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

(1) การเป็นประชาคมที่มีกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน เพื่อสร้างความแข็งแกร่งแก่ประชาธิปไตย ส่งเสริมธรรมาภิบาล และหลักนิติธรรม ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

(2) การเป็นภูมิภาคที่มีเอกภาพ สงบสุข และมีความแข็งแกร่ง พร้อมรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงที่ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อส่งเสริมและรักษาความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและเป็นประโยชน์กับประเทศภายนอก เพื่อสันติภาพในโลกและ

(3) การดำเนินบทบาทที่สำคัญในเวทีระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันของอาเซียน

ทั้งนี้ พิมพ์เขียวประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC Blueprint) ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) ณ อำเภอชะอำ-หัวหิน ประเทศไทย

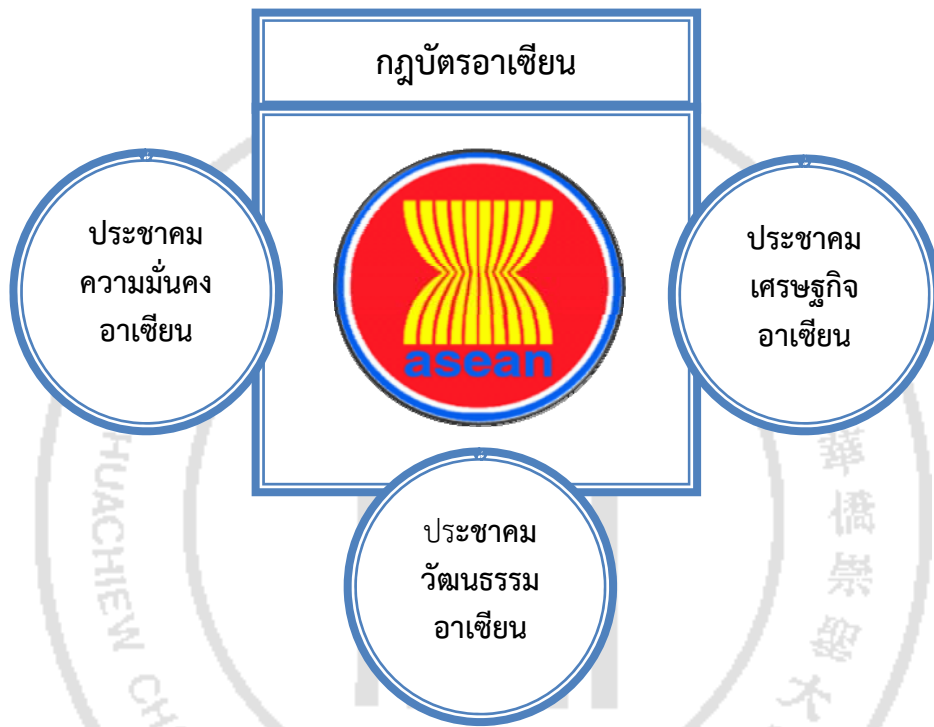
เสาหลักที่สอง ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) เพื่อให้ภูมิภาคอาเซียนมีความมั่นคง มั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆ ได้ โดยสร้างความร่วมมือที่ครอบคลุมถึงการพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะทรัพยากรมนุษย์ ความตกลงด้านคุณสมบัติวิชาชีพ การหาหรือนโยบายทางการเงินและเศรษฐกิจมหภาคกันอย่างใกล้ชิด มาตรการทางการเงินด้านการค้า ความเชื่อมโยงด้านการสื่อสารและโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ และการส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชนในการก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นต้น กล่าวโดยย่อแล้วประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะพลิกโฉมอาเซียนให้กลายเป็นภูมิภาคที่มีการไหลเวียนของสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ และทุนอย่างเสรี ทั้งนี้ ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองพิมพ์เขียวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) ณ ประเทศสิงคโปร์

เสาหลักที่สาม ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural: ASCC) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอาเซียนโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ความยุติธรรมและสิทธิ การส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ทั้งนี้ พิมพ์เขียวประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC Blueprint) ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) ณ อำเภอชะอำ-หัวหิน ประเทศไทย

2.3.2 แนวโน้มการพัฒนาภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

ผู้นำอาเซียนได้ลงนามกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) ณ ประเทศสิงคโปร์ และได้มีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการเมื่อ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2551 (ค.ศ. 2008) ทั้งนี้เพื่อเป็นการรับรองการเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ตามที่ผู้นำอาเซียนได้ตกลงไว้ แนวคิดการจัดทำกฎบัตรอาเซียนเกิดขึ้นในกรอบกระบวนการปฏิรูปอาเซียนเพื่อสร้างสภาพนิติบุคคลของอาเซียนและจัดโครงสร้างองค์กรเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน โดยมุ่งเน้นการสร้างนิติฐานะ (Legal Status) ในเวทีระหว่างประเทศกับอาเซียน (Intergovernmental Organization) ดังนั้น กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) จึงเป็นเสมือนธรรมนูญของอาเซียนที่จะวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียนในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคลื่อนการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน

แผนภาพที่ 2-2 ประชาคมอาเซียนภายใต้กฎบัตรอาเซียน

ที่มา : สำนักงานอาเซียน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2554)

กฎบัตรอาเซียนประกอบด้วย บทบัญญัติ 13 บท 55 ข้อ ครอบคลุมเป้าหมายและหลักการสมาชิกภาพ โครงสร้างองค์กรของอาเซียน องค์กรที่มีความสัมพันธ์กับอาเซียน เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน กระบวนการตัดสินใจการระงับข้อพิพาท งบประมาณและการเงิน การบริหารจัดการเอกลักษณ์และสัญลักษณ์ของอาเซียน และความสัมพันธ์กับภายนอก โดยมีประเด็นใหม่ที่แสดงถึงความก้าวหน้าของอาเซียน ได้แก่ (1) การจัดตั้งองค์กรสิทธิมนุษยชนของอาเซียน (2) การให้อำนาจเลขาธิการอาเซียนสอดส่องและรายงานการทำตามความตกลงของรัฐสมาชิก (3) การจัดตั้งกลไกสำหรับการระงับข้อพิพาทต่างๆ ระหว่างประเทศสมาชิก (4) การให้ผู้นำเป็นผู้ตัดสินว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อรัฐผู้ละเมิดพันธกรณีตามกฎบัตรฯ อย่างร้ายแรง (5) การเปิดช่องให้ใช้วิธีการอื่นในการตัดสินใจได้หากไม่มีฉันทามติ (6) การส่งเสริมการปรึกษาหารือกับระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อแก้ไขปัญหาที่กระทบต่อผลประโยชน์ร่วมซึ่งทำให้การตีความหลักการห้ามแทรกแซงกิจการภายในมีความยืดหยุ่นมากขึ้น (7) การเพิ่มบทบาทของประธานอาเซียนเพื่อให้อาเซียนสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินได้อย่างทันท่วงที (8) การเปิดช่องทางให้อาเซียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภาคประชาสังคมมากขึ้น และ (9) การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น กำหนดให้มีการประชุมสุดยอดอาเซียน 2 ครั้งต่อปี จัดตั้งคณะรัฐมนตรีเพื่อประสาน

การมีกฎบัตรอาเซียนจะช่วยผลักดันให้อาเซียนก้าวไปสู่ความเป็นประชาคมที่มีประชากรมากกว่า 550 ล้านคนอันจะส่งผลดีในแง่ของเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกพร้อมกับเพิ่มโอกาสทางการค้าและการลงทุนตลอดจนการเชื่อมโยงระหว่างกันได้อย่างกว้างขวางและยังมีการสร้างความร่วมมือเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรม และแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงในช่วงระยะเวลา 7 ปีข้างหน้า

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการก้าวสู่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ในการประชุม สุธยอตอาเซียนครั้งที่ 17 ณ กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม เมื่อวันที่ 29-30 ตุลาคม พ.ศ. 2553 ที่ประชุมได้เห็นชอบร่างแผนแม่บทด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (Master Plan on ASEAN Connectivity: MPAC) เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียนปี พ.ศ. 2554-2558 (ค.ศ. 2011-2015) โดยได้กำหนดการเชื่อมโยงครอบคลุม 3 มิติ คือ การเชื่อมโยงทางกายภาพ การเชื่อมโยงองค์กร และการเชื่อมโยงประชาชน ได้แก่

1) การเชื่อมโยงทางกายภาพ (Physical Connectivity) โดยเน้นความเชื่อมโยงในด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านต่างๆ ทั้งการปรับปรุง/พัฒนาคุณภาพโครงสร้างพื้นฐานเดิมที่มีอยู่แล้วให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น และการขยายเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานให้ครอบคลุมทั่วถึง มียุทธศาสตร์การเชื่อมโยงที่สำคัญ อาทิ

1.1 การเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ
แผนแม่บท MPAC จะผลักดันโครงการสาธารณูปโภคพื้นฐานด้านการคมนาคมทางบกที่สำคัญให้แล้วเสร็จ อาทิ โครงการ ASEAN Highway Network (AHN) เป็นเครือข่ายเส้นทางถนนเชื่อมโยงประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นระยะทางทั้งสิ้น 38,400 กิโลเมตร โดยปัจจุบันยังมีอีกหลายจุดที่ขาดความเชื่อมโยง (Missing Link) โดยเฉพาะในพม่าและอีกหลายเส้นทางที่ยังไม่ได้มาตรฐาน โครงการ Singapore Kunming Rail Link (SKRL) ซึ่งเป็นเส้นทางรถไฟเชื่อมโยง 8 ประเทศ คือ เส้นทางหลักที่ผ่าน 6 ประเทศ คือ สิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย กัมพูชา เวียดนาม และจีน (คุนหมิง) และมีเส้นทางแยกอีก 2 สาย คือ ไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และไทย-เมียนมาร์ ซึ่งยังขาดความเชื่อมโยงหลายจุดในกัมพูชา เวียดนาม เมียนมาร์ ลาว และไทย สำหรับทางน้ำ แผนแม่บท MPAC ได้กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาศักยภาพท่าเรือหลักสำหรับเครือข่ายการขนส่งทางทะเลในภูมิภาคอาเซียนไว้ 47 แห่ง ซึ่งท่าเรือกรุงเทพและท่าเรือแหลมฉบังของไทยได้ถูกนับรวมไว้ในยุทธศาสตร์ดังกล่าวด้วย รวมทั้งยุทธศาสตร์ที่จะพัฒนาประสิทธิภาพของเส้นทางเดินเรือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเส้นทางในอนุภูมิภาค ขณะที่ทางอากาศจะเน้นในเรื่องการปรับปรุงระบบการบิน/พัฒนาคุณภาพเส้นทางสาธารณูปโภคพื้นฐานรองรับการขยายตัวของ การขนส่งทางอากาศให้มีประสิทธิภาพในระดับภูมิภาค

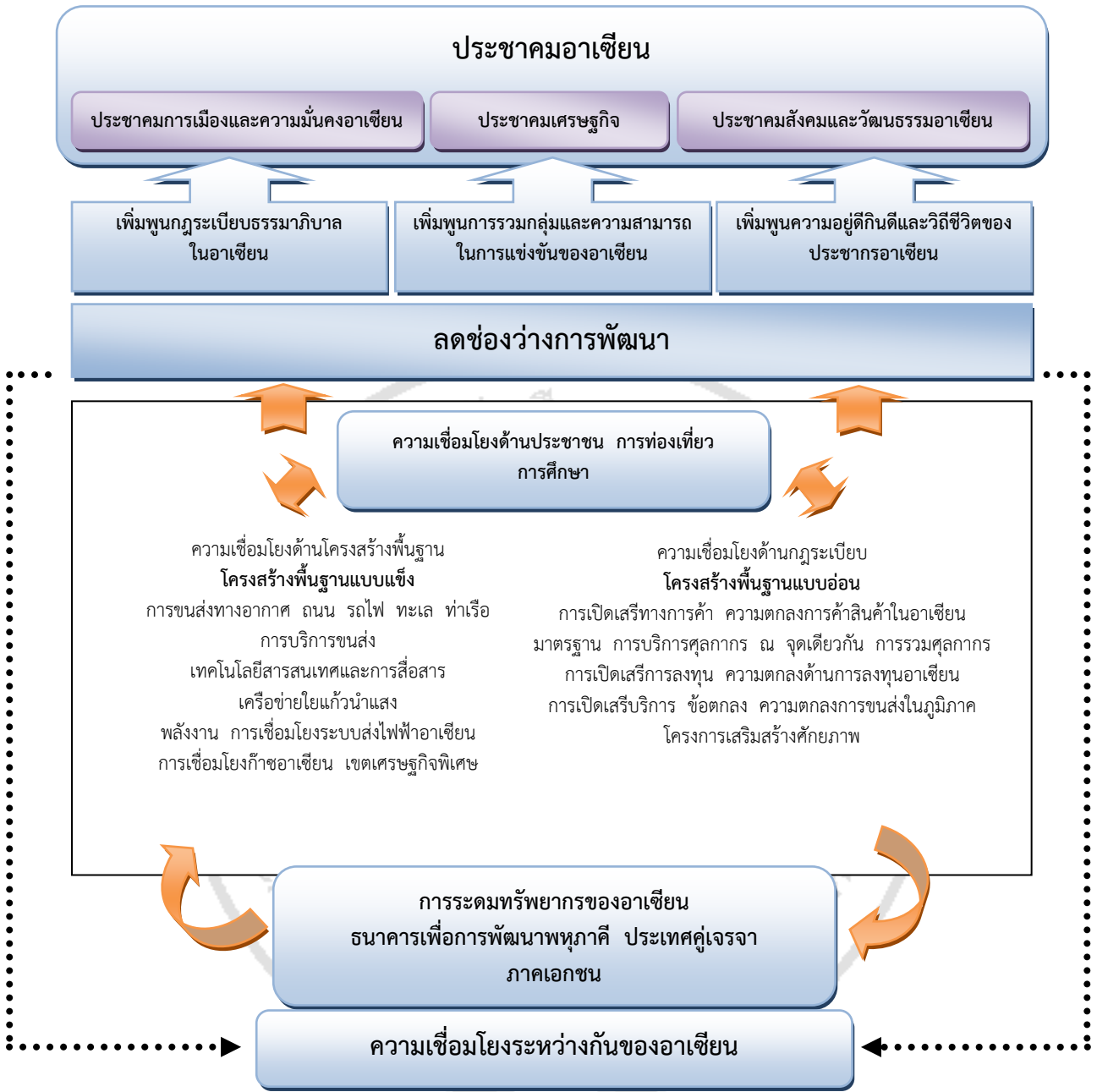
1.2 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อตอบสนองการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและบริการที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพรองรับการขยายตัวทางการค้า รวมทั้งลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไขเพื่อลดผลกระทบที่จะบั่นทอนการเติบโตทางเศรษฐกิจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในประชาคมอาเซียน ทั้งนี้หนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญ คือ การจัดตั้ง ASEAN Broadband Corridor ภายในปี พ.ศ. 2557 (ค.ศ. 2014) เพื่อช่วยให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเข้าถึงข้อมูลได้เช่นเดียวกันก่อนเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)

1.3 การเชื่อมโยงเครือข่ายด้านพลังงาน เนื่องจากประเทศอาเซียนมีบทบาทสำคัญในการเป็นฐานการผลิตภาคอุตสาหกรรมของโลก ทำให้ความต้องการพลังงานมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่หลายประเทศโดยเฉพาะประเทศ CLMV ยังไม่สามารถเข้าถึงพลังงานได้อย่างทั่วถึง แผนแม่บท MPAC จึงเน้นให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงพลังงาน โดยอาศัยกรอบ ASEAN Power Grid (APG) และ Trans-ASEAN Gas Pipeline (TAGP) เป็นความเชื่อมโยงหลักเพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงด้านพลังงาน การเข้าถึงพลังงาน และความยั่งยืนด้านพลังงานภายในภูมิภาคอาเซียน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

2) การเชื่อมโยงองค์กร (Institutional Connectivity) เป็นการเน้นการเชื่อมโยงในด้านระบบกระบวนการทำงานของหน่วยงานต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความตกลงหรือความร่วมมือระหว่างกันที่จะนำมาซึ่งการดำเนินการในเชิงรูปธรรม ทั้งนี้ ปัจจุบันมีความตกลงหลายกรอบที่เอื้อต่อความเชื่อมโยงของระบบแต่ยังไม่มีผลบังคับใช้และต้องปรับปรุงรายละเอียดให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทางปฏิบัติ อาทิ กรอบความตกลงอาเซียนว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าผ่านแดน กรอบความตกลงอาเซียนว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการขนส่งข้ามแดนและกรอบความตกลงว่าด้วยการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ

3) การเชื่อมโยงประชาชน (People-to-people Connectivity) จะให้การส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมและสังคมของประเทศอาเซียน อาทิ การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาของประเทศในอาเซียนเป็นภาษาที่สาม การถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนระบบการศึกษาระหว่างกัน รวมถึงการส่งเสริมการเคลื่อนย้ายบุคคลโดยเสรี อาทิ ยกเว้นระบบการตรวจลงตรา (วีซ่า) ระหว่างกัน และการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) การเชื่อมโยงดังกล่าวจะช่วยให้ประชาชนในภูมิภาคเรียนรู้และเข้าใจประเทศร่วมกลุ่มอาเซียนในด้านสังคมและวัฒนธรรมได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นซึ่งเอื้อต่อการปรับใช้ในทางธุรกิจเพื่อผลิตสินค้าตอบสนองความต้องการผู้บริโภคในตลาดอาเซียน และสร้างความไว้วางใจในการทำการค้าและการลงทุนระหว่างกัน

แผนภาพที่ 2-3 ASEAN Connectivity

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลความรู้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (2555)

2.3.3 การรวมกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน

ภูมิภาคอาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และหลากหลายรวมทั้งเป็นแหล่งที่ดึงดูดการลงทุนและผลิตสินค้าและบริการที่สำคัญของโลก สินค้าส่งออกสำคัญของอาเซียน ได้แก่ วงจรรวม อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ดังนั้น ผลจากการเป็นประชาคมอาเซียนจะทำให้อาเซียนมีบทบาทสำคัญของการเป็นห่วงโซ่การผลิตและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของโลกมากยิ่งขึ้น ภูมิภาคอาเซียนมีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยว ทั้งในเชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม รวมถึงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอื่นๆ และความได้เปรียบด้านราคา ทำให้อาเซียนเป็นเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวของผู้คนในประเทศอื่นๆ จากข้อมูลกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ในปีพ.ศ. 2553 (ค.ศ.2010) ในภูมิภาคอาเซียนมีจำนวนนักท่องเที่ยวจากประเทศสมาชิกรวมทั้งสิ้น 51.3 ล้านคน ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ. 2552 (ค.ศ.2009) ร้อยละ 10.1 ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวกับพวขุ ส่วนใหญ่มาจากจีน ญี่ปุ่นและเกาหลี สำหรับอินโดนีเซียมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่บาหลี่จำนวนวันละ 5,000-6,000 คน ลาวมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 8 สำหรับมาเลเซียมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเดือนละประมาณ 1.4 ล้านคน เมียนมาร์มีจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวน 280,000 คน ฟิลิปปินส์มีนักท่องเที่ยวจำนวน 2.6 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 13 สิงคโปร์มีนักท่องเที่ยว 8.3 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.2 เวียดนามมีนักท่องเที่ยว 3.5 ล้านคน สำหรับไทยมีนักท่องเที่ยวจำนวน 14.10 ล้านคน ปีพ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) เมื่อถึงปีพ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012)จำนวนนักท่องเที่ยวของไทยเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว กล่าวคือ มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในไทยจำนวนถึง 22.3 ล้านคน เพิ่มจากปีพ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011) ถึงร้อยละ 15.98 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากสมาชิกประเทศเพื่อนบ้าน โดยเป็นนักท่องเที่ยวจากมาเลเซียและจีนประเทศละ 1 ล้านคน จากเกาหลี ญี่ปุ่น อินเดีย และรัสเซีย ประเทศละ 1 ล้านคน หนึ่ง ในปีพ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011) มีนักท่องเที่ยวจากประเทศสมาชิกอาเซียนมายังไทยจำนวนถึง 6 ล้านคน โดยรายได้จากการท่องเที่ยวของไทยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศทั้งหมดและส่งผลกระทบต่อเกิดการจ้างงานโดยตรงจำนวน 2 ล้านคน สำหรับดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขันทางการเดินทางและท่องเที่ยวข้อมูลจากที่ประชุมเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) เมื่อเดือนมีนาคม 2555 (ค.ศ. 2012)ไทยจัดอยู่ในอันดับที่ 9 ของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (สิงคโปร์อันดับที่ 1 ของภูมิภาคมาเลเซียอันดับที่ 8 อินโดนีเซีย อันดับที่ 12 และเวียดนามอันดับที่ 16) และไทยได้รับการจัดอยู่ในอันดับที่ 43 ของโลก

การเปิดเสรีบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงธุรกิจท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้องภายใต้กรอบอาเซียนทำให้แนวโน้มการแข่งขันในอนาคตจะทวีความเข้มข้นมากขึ้น รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ชาวต่างประเทศเข้ามาลงทุนในไทยด้วยการถือครองสัดส่วนการถือหุ้นที่เพิ่มมากขึ้นจากคู่แข่งทั้งรายเดิมและรายใหม่ที่ต้องการเข้าสู่ตลาดเพื่อขยายส่วนแบ่งในตลาดการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่มีขนาดใหญ่ขึ้นตามแนวโน้มมูลค่าเศรษฐกิจของภูมิภาคอาเซียน ดังนั้น การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปีพ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) จะทำให้มีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน การค้า การลงทุนจะช่วยผลักดันให้การท่องเที่ยวของอาเซียนขยายตัวมากขึ้นด้วย

ผลจากการสำรวจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปีพ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011) จากข้อมูลนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจาก 69 ประเทศ ดังนี้

ตารางที่ 2-1 แหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมในไทย 10 อันดับแรก ปีพ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011)

อันดับที่	แหล่งท่องเที่ยว	จังหวัด
1	หมู่เกาะพีพี	กระบี่
2	เกาะเต่า	สุราษฎร์ธานี
3	หาดพัทยา	ชลบุรี
4	อัลคาซาร์ คาบาเรต์	ชลบุรี
5	หาดป่าตอง	ภูเก็ต
6	เกาะเสม็ด	ระยอง
7	อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลัน	พังงา
8	ตลาดนัดจตุจักร	กรุงเทพมหานคร
9	อ่าวมาหยา	กระบี่
10	หาดจอมเทียน	ชลบุรี

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

สำหรับลักษณะของประชาคมทางเศรษฐกิจมีหลายรูปแบบ ได้แก่ เขตการค้าเสรี (Free Trade Area : AFT) เป็นลักษณะของการไม่มีการเก็บภาษีศุลกากร ภาษีระหว่างประเทศสมาชิก ยกเว้นสินค้าที่มีอยู่ในรายการสินค้าอ่อนไหว (Sensitive List) คือ สินค้าที่ประเทศใดประเทศหนึ่งลงบันทึกว่าเป็นสินค้าที่มีความสำคัญต่อประเทศนั้นๆ ซึ่งเป็นลักษณะของการปกป้องประเทศทางการค้า สหภาพศุลกากร (Custom Union หรือ Common Tariff) สหภาพศุลกากร (Custom Union หรือ Custom Tariff) เป็นลักษณะของการมีภาษีเดียวกันไม่ใช่แค่ประเทศสมาชิกเท่านั้น หากแต่รวมถึงประเทศอื่นๆ ด้วย เป็นการตกลงร่วมกันเพื่อไม่ให้ประเทศสมาชิกประเทศใดประเทศหนึ่งเสียผลประโยชน์และไม่ให้ประเทศค้าขายอื่นได้เปรียบทางการค้า ตลาดร่วม (Common Market หรือ Free Flow Economic Factors) เป็นลักษณะของการเคลื่อนย้ายปัจจัยทางเศรษฐกิจได้อย่างเสรีในประเทศสมาชิก

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีรูปแบบการรวมกลุ่มที่เป็นการดำเนินงานในลักษณะผสมผสานซึ่งมีลักษณะร่วมระหว่างสหภาพศุลกากร (Custom Union) ตลาดร่วม (Common Market) และสหภาพเศรษฐกิจ (Economic Union) กล่าวคือ เป็น Custom Union เนื่องจากมีการจัดภาษีภายในภูมิภาค แต่ยังไม่มีการปรับประสานอัตราภาษีที่เรียกเก็บจากประเทศภายนอกภูมิภาค (Uniform External Structure) เป็น Common Market คือ มีการจัดอุปสรรคทางการค้าทั้งด้านภาษีและมิใช่ภาษี และส่งเสริมการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการและลงทุน แต่สิ่งที่ยังขาดอยู่ คือ นโยบายร่วมทางการค้า (Common External Trade Policy) รวมทั้งเป็น Economic Union คือ มีเป้าหมายการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงินทุน และปัจจัยการผลิตที่เสรี ไม่มีนโยบายการเงิน การคลัง และระบบเงินสกุลร่วมกัน ดังนั้น ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงเป็นรูปแบบการรวมกลุ่มเศรษฐกิจที่มีลักษณะเฉพาะโดยได้พัฒนามาให้เหมาะสมกับโครงสร้างและความสัมพันธ์ของอาเซียนด้วย

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในภูมิภาคเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ในอนาคตอาเซียนจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทภายนอก ประกอบด้วย โดยเฉพาะทิศทางนโยบายด้านเศรษฐกิจกับประเทศภายนอกกลุ่มเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในประชาคมโลก และเพิ่มขีดความสามารถในการเจรจาต่อรองรวมถึงส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ลึกซึ้งและกว้างขวางมากขึ้น ดังนั้น ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงมีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาไปในลักษณะการเป็นสหภาพศุลกากร (Customs Union) ตลาดร่วม (Common Market) หรือ สหภาพเศรษฐกิจ (Economic Union) ในอนาคต

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนับเป็นความพยายามในการรวมกลุ่มขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาประเทศที่กำลังพัฒนา (Largest Integration Effort Attempted in Developing World) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนอันเนื่องมาจากการลดอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาด ทั้งด้านมาตรการภาษีและมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี รวมถึงการส่งเสริมความร่วมมือเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุน ดังนั้น ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเป็นการยกระดับการใช้ประโยชน์จากศักยภาพของประเทศสมาชิกที่มีความหลากหลายและความได้เปรียบในด้านต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาร่วมกัน

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอาเซียนจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในตลาดโลก เนื่องจากจะส่งเสริมให้เกิดการเปิดเสรีการค้าเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศสมาชิกที่ลึกซึ้งกว้างขวางมากยิ่งขึ้นทั้งในด้านการค้าสินค้า การค้าและบริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงาน รวมถึงความร่วมมือในด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุน เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าและการลงทุนให้เหลือน้อยที่สุดซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนามาตรฐานการครองชีพและความกินดีอยู่ดีของประชาชนภายในประเทศ และลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางการพัฒนาระหว่างกันให้น้อยลง

ด้วยสภาพภูมิรัฐศาสตร์ที่เชื่อมโยงมหาอำนาจทางเศรษฐกิจสำคัญ และนโยบายการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างสมาชิกและประเทศนอกภูมิภาค อาเซียนได้กลายเป็นภูมิภาคที่เปิดกว้างทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นฐานการลงทุนที่สามารถดึงดูดให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุน จากความได้เปรียบด้านทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานราคาถูก

ในปีพ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) สัดส่วนการค้าของประเทศอาเซียนนอกเหนือจากการค้าภายในภูมิภาคกับประเทศสมาชิกด้วยกันแล้ว อาเซียนมีประเทศคู่ค้าสำหรับสามอันดับแรก ได้แก่ ประเทศจีน สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น แต่ละประเทศมีสัดส่วนมูลค่าประมาณ 10-11% ของการค้าทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) อาเซียนมีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวม 74,081 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) ร้อยละ 95.6 ประกอบด้วย การลงทุนระหว่างกันในอาเซียน ร้อยละ 20 และการลงทุนจากภายนอก ได้แก่ สหภาพยุโรป (ร้อยละ 26.6) สหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 15.3) ญี่ปุ่น (ร้อยละ 15.3) เกาหลีใต้ (ร้อยละ 6.8) จีน (ร้อยละ 4.8) อินเดีย (ร้อยละ 4.6) ออสเตรเลีย (ร้อยละ 3.2) และแคนาดา (ร้อยละ 3.0)

นอกจากนี้ การสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศภูมิภาคอื่นๆ ยังเป็นการเชื่อมโยงอาเซียนเข้ากับมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่สำคัญอื่นๆ ของโลกซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่อาเซียนมากยิ่งขึ้น ในปัจจุบัน อาเซียนได้มีความตกลงทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

การขยายการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียง (จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้) จะทำให้มีประชากรรวมกันกว่า 2,100 ล้านคน (ร้อยละ 31 ของประชากรโลก) และมี GDP รวมกันกว่า 9,901 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ (ร้อยละ 22 ของ GDP โลก) หากมีสมาชิกเพิ่ม อีก 3 ประเทศ คือ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย จะทำให้มีจำนวนประชากรเกือบครึ่งหนึ่งของประชากรโลก (กว่า 3,300 ล้านคน) และมี GDP รวมกันมากกว่า 1 ใน 4 ของ GDP ของโลก

แผนภาพที่ 2-4 เป้าหมายของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลความรู้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (2555)

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีเป้าหมายสำคัญ 4 ประการ คือ

1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน (Single Market and Single Production Base) เน้นการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานฝีมือระหว่างกันอย่างเสรี

2) การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง (High Competitive Economic Region) เน้นการดำเนินนโยบายการแข่งขัน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนา ICT และพลังงาน

3) การเป็นภูมิภาคที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน (Equitable Economic Development) เน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการขยายตัวของ SMEs ให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกใหม่ (CLMV) เพื่อช่วยลดช่องว่างของระดับการพัฒนา

4) การเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์ (Fully Integrated into Global Economy) เน้นการจัดทำเขตการค้าเสรี (Free Trade Area-FTA) และการเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจ (Closer Economic Partnership-CEP) กับประเทศคู่เจรจา

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะทำให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน สร้างอาเซียนให้มีพลวัตและขีดความสามารถมากขึ้นด้วยกลไกและมาตรการใหม่ๆ ที่จะส่งเสริมความแข็งแกร่งของการปฏิบัติ

ในขณะเดียวกัน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะให้ความสำคัญกับการลดช่องว่างการพัฒนาและส่งเสริมการรวมกลุ่มของประเทศสมาชิกใหม่ ได้แก่ กัมพูชา ลาว เมียนมาร์และเวียดนาม (CLMV) ผ่านความร่วมมือภายใต้โครงการแผนงานกรอบความริเริ่มเพื่อการรวมตัวของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) และแผนงานในกรอบภูมิภาคอื่นๆ รวมทั้งส่งเสริมการดำเนินงานแผนความร่วมมือในด้านอื่นๆ เช่น การพัฒนาบุคลากรและการส่งเสริมขีดความสามารถ การยอมรับคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพ การหารือที่ใกล้ชิดมากขึ้นในเรื่องเศรษฐกิจมหภาคและนโยบายทางการเงิน มาตรการทางการค้าและการเงิน การส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานและการเชื่อมโยงในการติดต่อสื่อสาร การพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (e-ASEAN) การรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมต่างๆ ในภูมิภาคเพื่อส่งเสริมการจัดซื้อในภูมิภาค และส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2.4 ผลกระทบจากการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกำหนดเป้าหมายในการเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกันอันเป็นผลมาจากการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมือที่เสรี รวมทั้งการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรีมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการจัดระบบและขยายตัวทางเศรษฐกิจภายในภูมิภาคอาเซียนเป็นอย่างมาก เนื่องจากการกำหนดระเบียบ และแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน การขจัดภาษี และมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี การบังคับใช้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rule of Origin-ROO) การรวมกลุ่มทางศุลกากร รวมถึงการอำนวยความสะดวกทางการค้าและศุลกากรจะก่อให้เกิดการจัดระบบด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศที่มีมาตรฐานเดียว และเป็นสากล เมื่อผนวกกับการขยายขนาดของตลาดที่กว้างขวาง การเป็นฐานการผลิตร่วมกันจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ภายในภูมิภาค จะทำให้เกิดประเทศสมาชิกได้รับประโยชน์จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ในด้านการค้า ประเทศอาเซียนจะได้ประโยชน์จากการลดต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการเนื่องจากสามารถนำเข้าวัตถุดิบราคาถูกจากประเทศเพื่อนบ้าน การขยายตัวของตลาดแรงงาน การจ้างแรงงานฝีมือที่มีทักษะความสามารถตรงตามความต้องการของภาคการผลิตนั้นๆ ตลอดจนการประหยัดค่าใช้จ่าย และ/หรือการลดระยะเวลาการทำธุรกรรม พิธีการศุลกากร และระเบียบกฎเกณฑ์ทางการค้า ดังนั้นการผลิตสินค้าชนิดเดียวอาจพึ่งพาแรงงาน วัตถุดิบในการผลิตแต่ละขั้นตอนจากประเทศหลายประเทศขึ้นอยู่กับความคุ้มค่าภายใต้ห่วงโซ่การผลิตนั้น เช่น การผลิตเสื้อผ้าที่พึ่งพาการออกแบบจากประเทศไทย วัตถุดิบจากประเทศอินโดนีเซีย การตัดเย็บจากแรงงานประเทศกัมพูชา กระดุมจากประเทศเวียดนาม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ประเทศที่ผลิตสินค้าประเภทเดียวกัน แต่มีต้นทุนสินค้าสูงกว่าก็ต้องปรับตัวเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันในภาคการผลิตนั้นๆ ด้วย

นอกจากนี้ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนยังจะเป็นการสร้างแรงดึงดูดประเทศคู่ค้านอกภูมิภาคอาเซียน เช่น จีน ญี่ปุ่น อินเดีย และเกาหลีใต้ ให้เข้ามาลงทุนหรือทำธุรกิจ เนื่องจาก นักลงทุนจากต่างประเทศจะได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่น การยกเว้นภาษีเมื่อใช้วัตถุดิบภายในภูมิภาคร้อยละ 40 เป็นต้น จะทำให้เกิดการย้ายฐานการผลิตมายังอาเซียนซึ่งเป็นทั้งแหล่งวัตถุดิบ และตลาดสินค้าขนาดใหญ่ เช่น การลงทุนด้านการท่องเที่ยวทั้งโรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร บริการรถเช่า และร้านขายสินค้าที่ระลึก หรือบริษัทบริการนำเที่ยวจากประเทศจีน เป็นต้น อนึ่ง ภูมิภาคอาเซียนมีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยว ทั้งในเชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม รวมทั้งสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอื่นๆ และความได้เปรียบด้านราคา ทำให้อาเซียนเป็นเป้าหมาย

ประชาคมอาเซียนจะก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายคน (People Mobilization) กลุ่มต่างๆ ภายในภูมิภาคมากขึ้น ได้แก่ กลุ่มแรงงานวิชาชีพ อาทิ แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล วิศวกร สถาปัตยกรรมที่มีคุณสมบัติวิชาชีพและได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เช่น สถาปนิกและวิศวกรที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดต้องจดทะเบียนเป็นสถาปนิกอาเซียน (ASEAN Architect) และวิศวกรวิชาชีพอาเซียน (ASEAN Chartered Professional Engineer: ACPE) โดยสถาปนิกและวิศวกรที่ต้องการจดทะเบียนดังกล่าวต้องผ่านการประเมินจากคณะกรรมการกำกับดูแล (Monitoring Committee) ในแต่ละประเทศ ในส่วนของประเทศไทยวิชาชีพสถาปนิกจะดำเนินการโดยสภาสถาปนิกขณะที่ในส่วนของอาเซียนจะอยู่ภายใต้การดูแลของสภาสถาปนิกอาเซียน (ASEAN Architect Council) ส่วนวิชาชีพวิศวกรจะดำเนินการโดยสภาวิศวกร และในส่วนของอาเซียนจะอยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการประสานงานด้านวิศวกรรมวิชาชีพอาเซียน (ASEAN Chartered Professional Engineer Coordinating Committee) ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจาก Monitoring Committee ของประเทศสมาชิก เป็นต้น การเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีจะทำให้แรงงานของประเทศสมาชิกหนึ่งสามารถจะเข้าไปทำงานในประเทศใดก็ได้ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน นอกจากนี้ยังจะมีการเคลื่อนย้ายหรือ เดินทางของคนกลุ่มอื่นได้แก่ กลุ่มนักธุรกิจ นักลงทุนหรือผู้ประกอบการต่างชาติที่เข้ามาติดต่อค้าขายภายในประเทศ กลุ่มนักท่องเที่ยว รวมไปถึงกลุ่มผู้ติดตามกับที่เดินทางมาพร้อมกลุ่มดังกล่าว เช่น สมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย การเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเสรีอันเนื่องมาจากการเปิดตลาดแรงงานและตลาดการค้าที่กว้างขวางมากขึ้นมีแนวโน้มจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานวิชาชีพของไทยไปประเทศที่ให้ค่าตอบแทนสูงกว่า เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย และบรูไน หรือในทางกลับกันหากแรงงานวิชาชีพของไทยมีขีดความสามารถไม่เพียงพอ เช่น ทักษะด้านภาษา การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ก็อาจทำให้ผู้ประกอบการเลือกจ้างแรงงานวิชาชีพจากประเทศอื่นได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ผลพวงสำคัญประการหนึ่งจากการเคลื่อนย้ายคนได้แก่ การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเพื่อลดต้นทุนด้านแรงงานของสถานประกอบการด้วยอัตราค่าจ้างที่ต่ำกว่าการจ้างแรงงานไทย หรือชดเชยแรงงานในประเทศที่อาจไม่เพียงพอ การย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายสามารถส่งผลกระทบต่อทางสังคม อาทิ ปัญหาอาชญากรรม การบริการทางการแพทย์ และการศึกษา ที่รัฐบาลไทยจะต้องรองรับ เป็นต้น

(สำนักนโยบายและแผนกระทรวงมหาดไทย. 2555)

การเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียนก่อให้เกิดผลกระทบในอนาคตที่ติดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่สำคัญก็คือ ผลกระทบเกี่ยวกับการพัฒนากำลังคนที่จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยีของประเทศรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น (สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา. 2554) เนื่องจากจะมีการเคลื่อนย้ายแรงงาน การลงทุน ตลาด ฐานการผลิต แหล่งวัตถุดิบ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เพื่อให้เป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว การที่ประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันมากทั้งในด้านฐานะของประเทศ ประเทศที่ร่ำรวยติดอันดับโลก ได้แก่ บรูไน และสิงคโปร์ กับประเทศที่ค่อนข้างยากจน เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมียนมาร์ ความแตกต่างทางด้านลัทธิการเมืองการปกครอง เช่น ประเทศที่ปกครองโดยพระมหากษัตริย์

2.5 เอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักนโยบายและแผน กระทรวงมหาดไทย (2555) ในรายงานการศึกษาโอกาสและผลกระทบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อกระทรวงมหาดไทย สรุปว่า การพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงภายในภูมิภาคอย่างกว้างขวาง โดยแนวโน้มการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การจัดระบบและการเพิ่มขึ้นของการค้า การลงทุนและการบริการระหว่างประเทศ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและขยายตัวของเมือง การบริหารงานชายแดน การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างใกล้ชิด การเคลื่อนย้ายคน และการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร และการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนย่อมจะส่งผลกระทบต่อทั้งเชิงบวกและเชิงลบที่จะเกิดขึ้นทั้งในระดับประเทศ หน่วยงาน พื้นที่ และประชาชน ที่จะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสามารถในการแข่งขันหรือเป็นแรงสนับสนุนที่จะทำให้การเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียนของไทยเป็นไปอย่างราบรื่นและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยกระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินการตามประเด็นยุทธศาสตร์ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การสร้างความพร้อมเชิงยุทธศาสตร์ระดับองค์กร การเพิ่มขีดสมรรถนะการบริหารจัดการพื้นที่ และการยกระดับการบริการ และอำนวยความสะดวกเป็นธรรมประชาชน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547) รายงานผลการดำเนินงานเชิงประสิทธิภาพและข้อเสนอแนะ โครงการบริหารจัดการเพื่อการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ เพื่อยกระดับการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ ผลการศึกษาสรุปว่า การพัฒนาประเทศเพื่อก้าวสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีสมรรถนะสูงและการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ ต้องอาศัยการพัฒนาปัจจัยหลักทางยุทธศาสตร์ ได้แก่ ประการแรก การวางนโยบายเศรษฐกิจมหภาค ประการที่สอง การพัฒนาภาคการผลิตและบริการ และประการที่สาม การวางรากฐานของปัจจัยสนับสนุน โดยการกำหนดยุทธศาสตร์การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่เป็นรูปธรรม สามารถแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติในทุกกระดับให้ลุล่วงและเกิดผลสัมฤทธิ์ ต่อไป โดยได้กำหนดประเด็นทางยุทธศาสตร์และแนวทางการสานฝันของ 7 กลุ่มยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่หนึ่ง รากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคง ประกอบด้วย การปรับบทบาทสถาบันเฉพาะทาง การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ในประเทศไทย การปรับปรุงกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจ และการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเพิ่มความสามารถของประเทศ ยุทธศาสตร์ที่สอง ความเป็นเลิศในเวทีระหว่างประเทศ ประกอบด้วย การวางกลยุทธ์ข้อตกลงเขตการค้าเสรี ยุทธศาสตร์ที่สาม ความเป็นเลิศของกลุ่มสินค้าในตลาดโลก ประกอบด้วย การจัดทำมาตรฐานโรงแรมไทยเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศ และการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราเพื่อ

และการศึกษาความต้องการกำลังคนในภาคการผลิต ยุทธศาสตร์ที่ห้า สังคมผู้ประกอบการ ประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพภาคธุรกิจไทยโดยใช้ระบบเฉพาะธุรกิจ ยุทธศาสตร์ที่หก สังคมที่ภาคภูมิใจในวัฒนธรรม และยุทธศาสตร์ที่เจ็ด สังคมที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี

สมเกียรติ วัฒนศิริชัย (2552) วิจัยเรื่อง แผนยุทธศาสตร์ชาติเพื่อพัฒนาประเทศไทยก่อนเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปีค.ศ. 2015 สรุปว่า ในประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาเชิงยุทธศาสตร์ ปัจจุบันองค์การภาครัฐและภาคเอกชนยังขาดความรู้ในเรื่องผลที่จะตามมาหลังการรวมเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน แม้แต่มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นผู้นำทางวิชาการยังไม่ได้ช่วยในการชี้แนะความคิดให้แก่ประชาชนภายในประเทศ ไม่มีแผนยุทธศาสตร์ชาติที่จะรองรับหรือเตรียมผู้ประกอบการให้พร้อมกับการเปิดเสรี ใฝ่ระวังและเตรียมภัยทุกภาคส่วนถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียน รวมทั้งการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบเพื่อสร้างกลไกการทำงานที่เอื้อต่อองค์การภาครัฐและภาคเอกชนให้มีศักยภาพและมีความได้เปรียบในการแข่งขันในเวทีของอาเซียน นอกจากนี้ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีปัญหาที่ยังขาดความเชื่อมโยงข้อมูลทุกภาคส่วนทั่วทั้งประเทศ ยังไม่สามารถรองรับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในยุคหน้าได้ สำหรับประเด็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การเปิดเสรีภายใต้กรอบอาเซียนและการเปิดเสรีภาคบริการอื่นๆ จะส่งผลให้ต่างชาติร่วมทุนกับผู้ประกอบการไทยในการจัดตั้งธุรกิจเพิ่มขึ้น ปัจจัยเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นคือ ปัญหาอัตราการแลกเปลี่ยนเงินบาทแข็งค่า และปัญหาการขาดแคลนแรงงาน การลดค่าเงินของประเทศเพื่อนบ้านย่อมส่งผลกระทบต่อการแข่งขันได้เช่นกัน สำหรับประเด็นปัญหาความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจภาคเอกชน ปัญหาสำคัญมี 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ การปรับทัศนคติของผู้บริหารภาครัฐให้เห็นศักยภาพของภาคเอกชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อรองรับตลาดที่กำลังขยายตัวจาก 63 ล้านคนเป็น 583 ล้านคน ของภูมิภาคอาเซียนให้ได้ ปัญหาที่สำคัญในขณะนี้คือ มากกว่าร้อยละ 80 ของนักธุรกิจไทยยังไม่เข้าใจการเปิดการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นก่อนการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนก็คือ การที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาเดียวเท่านั้นที่เป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ทำให้ประเทศที่เคยอยู่ในเครือจักรภพอังกฤษ เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย และพม่า น่าจะได้เปรียบในการแข่งขัน แต่ในทางปฏิบัติ สิงคโปร์และมาเลเซียปรับตัวได้เร็วจึงได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาทางการ ประเทศที่เหลือพากันเริ่มต้นตัวมากขึ้น ประเทศมหาอำนาจหลายประเทศพยายามมาร่วมประชุมกับกลุ่มอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นจีน สหรัฐ หรือสหภาพยุโรป ซึ่งมีเพียงจีนเท่านั้นที่เสียเปรียบทางด้านภาษา และเห็นอนาคตที่ต้องแย่งตลาดอาเซียนจากสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป จึงมีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ชาติให้มหาวิทยาลัยทุกแห่งในจีนต้องสอนทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาคบังคับ